

Justis- og beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref: 2018/60869-3

Arkivkode: 008

Dato: 12.03.2019

Høringssvar til ny forskrift om utførelse av personundersøkelse i straffesaker

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 21. desember 2018 hvor forslag til ny forskrift om utførelse av personundersøkelse sendes på høring.

Nedenfor følger direktoratets vurdering av de foreslåtte forslagene til ny forskrift om personundersøkelse i forbindelse med straffesaker.

Departementet foreslår en egen bestemmelse om at personundersøkelser for mindreårige skal prioriteres, og at det er en tidsfrist for gjennomføringen på fire uker. Bufdir støtter forslaget.

En personundersøkelse av barnet, og at denne blir prioritert fremfor voksne, er viktig. Den viktigste kilden til å forstå hva barnets behov er, er barnet selv. Barnets erfaringer, behov og synspunkter må tas inn i personundersøkelsen og i vurderingen av hvilken type straffereaksjon barnet skal idømmes.

Det må jobbes aktivt for at barnet unngår å begå nye kriminelle handlinger i perioden fra det straffbare forholdet har funnet sted frem til hovedforhandling og eventuelt straffereaksjon iverksettes. Det vil være kriminalitetsforebyggende å raskt komme i gang med straffeprosessen, og herunder personundersøkelsen.

Perioden fra et barn har begått en straffbar handling til saken skal behandles kan være lang, og det kan en stor påkjenning for barnet. Særlig belastende vil det være for et barn å vente på å få avklart og bli ferdig med prosessen, slik at barnet kan gå videre i livet og legge forholdet bak seg. Innsatsen for å forebygge og hjelpe barn ut av kriminelle handlinger må være satt inn tidligst mulig og den bør være helhetlig innrettet og fleksibel for å møte den enkeltes behov. Kriminalitetsforebygging handler om å satse systematisk på å unngå kriminalitet fremfor å reparere i etterkant. Barnevernstjenesten og andre instanser må analysere hvilke utfordringer barnet har og hvorfor barnet eventuelt begår straffbare handlinger. Kriminalitet er som regel nært knyttet til andre problemområder, og barnevernstjenestens oppgave vil ofte være å påvirke faktorer som kan ha sammenheng med de kriminelle handlingene.

Det foreslås videre at ungdomskoordinator i konfliktrådene kan trekkes inn i arbeidet med personundersøkelse for siktede som var under 18 år på handlingstidspunktet. I forslag til forskriften § 13 fremgår det at den som foretar personundersøkelsen skal ta kontakt med ungdomskoordinator for innhenting av relevant informasjon om siktede. Det understrekes også at ungdomskoordinatoren bare kan gi opplysninger som er undergitt taushetsplikt når siktede og verger har samtykket til dette.

Etter Bufdirs vurdering er det hensiktsmessig at en ungdomskoordinator er involvert i personundersøkelsen, og vi ser at det kan gi retten bedre grunnlag for valg av straffereaksjon og legge til rette for at det senere iverksettes hensiktsmessige tiltak. Bufdir stiller likevel spørsmål ved at ikke det er tydeliggjort at barnevernet også skal involveres i personundersøkelsen.

Barnekonvensjonen stiller krav om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, jf. FNs barnekonvensjon art. 3. Det gjelder også når et barn har begått en straffbar handling om skal idømmes straff i rettssystemet. Kunnskap om barnet kan bidra til å treffe riktige avgjørelser til barnets beste. Barnevernet har ofte bedre kjennskap til barnet enn det en ungdomskoordinator hos konfliktrådet har. Det fremgår også av Prop. 135 L (2010-2011) at barnevernet er en naturlig samarbeidspartner i forbindelse med utarbeidelse av personundersøkelsen.

På bakgrunn av lovendringer som kom som følge av Prop. 106 L (2012-2013) er det tydeliggjort at barnevernet har et større ansvar for barn som begår straffbare handlinger. Barnevernstjenesten har plikt til å delta i fengslingsmøter og følge opp barn mens barnet gjennomfører fengselsstraff, jf. barnevernloven § 3-5. Etter Bufdirs synspunkt er det, når barnevernstjenesten har et så uttalt ansvar for denne barnegruppen, og ansvar for å ivareta barnet også mens det er under kriminalomsorgens omsorg, naturlig at det tydeliggjøres i forskriften at også barnevernstjenesten bør involveres i prosessen med personundersøkelse. Formålet med personundersøkelsen er å fremskaffe opplysninger om siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter, til bruk for avgjørelse av reaksjon eller identifisering av tiltak for et best mulig innhold i reaksjonen. Formålet med at barnevernstjenesten skal delta i fengslingsmøter, jf. barnevernloven § 3-5, er for at de skal kunne opplyse retten om forhold på barnets side som er relevant i forbindelse med en eventuell fengsling, og at de skal kunne opplyse om iverksatte tiltak eventuelle tiltak de kan iverksette for barnet.

Vi vet at det er en stor andel av de barna som kommer i kontakt med politiet og kriminalomsorgen som allerede har tiltak fra eller vært i kontakt med barnevernstjenesten. Barnevernstjenesten kan allerede ha kartlagt barnets totale omsorgssituasjon, slik at det ikke er like stort behov for å innhente opplysninger fra andre. Barnevernstjenesten er normalt kjent med at barnet har begått straffbar handling, ettersom politiet har plikt til å underrette barnevernstjenesten dersom det er igangsatt etterforskning mot barn under 18 år, og saken ikke er av bagatellmessig art, jf. straffeprosessloven § 232 a. Det er som oftest bekymringsfullt når barn begår kriminalitet. Derfor vil det sjelden være aktuelt å henlegge en melding som handler om et barn som begår kriminelle handlinger.

1

Bufdir mener derfor at dersom siktede er under 18 på handlingstidspunktet, bør personundersøker involvere barnevernstjenesten.

Departement foreslår videre å innta en regel om at dersom siktede ikke møter etter to innkallinger til personundersøkelse, skal det som hovedregel legges til grunn at det ikke samtykkes til personundersøkelse.

Bufdir er positivt at det settes en grense for når etterforskningen skal gå videre og at ikke de øvrige prosessene i forbindelse med en eventuell rettsak treneres på grunn av manglende oppmøte til

personundersøkelse. Likevel er Bufdir skeptisk til forslaget, og stiller spørsmål ved hvordan det skal sikres at den siktede, og særlig mindreårige, får informasjon om innkallingen og har forstått hva det innebærer, og ikke minst hva det innebærer å ikke møte.

De aller fleste barn som begår straffbare handlinger, er marginalisert på ulike vis og det må stilles strengere krav til det offentliges aktivitetsplikt. De lever i familier med utfordrende livssituasjoner slik som dårlig levekår, psykisk uhelse, voldsproblematikk og rusproblematikk. Barn som vokser opp med kriminelle foreldre har vesentlig større sjanse for selv å begå straffbare handlinger. Oppvekst i et kriminelt belastet nabolag utgjør også en betydelig risikofaktor. I tillegg har barna ofte ikke et velfungerende nettverk, barna kan ha dårlig erfaringer med skole, har få mestringserfaringer, utfordringer i fritiden mv. Flere av barna har ikke foreldre/verger som følger opp barnet og sørger for at barnet møter til en slik personundersøkelse. Barna skjønner nødvendigvis ikke konsekvensene av å ikke møte til personundersøkelsen. Unge kriminelle skiller seg også fra voksne lovbrøyttere ved at de har et lovfestet krav på omsorg.

Bufdir mener derfor at det må sikres at barnet har fått tilstrekkelig informasjon om innkallingen før det legges til grunn at det ikke samtykkes til personundersøkelsen. Det må iverksettes tiltak som sikrer at innkallingen er mottatt og forstått. Det må også legges til rette for at det er mer sannsynlig at ungdom vil møte til personundersøkelsen, herunder tidspunkt for når personundersøkelsen finner sted, f.eks. ikke tidlig på morgenen eller når ungdommen skulle vært på skolen, og stedet personundersøkelsen kan gjennomføres. Dersom en personundersøkelse kan gjennomføres i nærheten av barnet, i stedet for at barnet må reise til kriminalomsorgens lokaler, er det større sannsynlighet for at undersøkelsen blir gjennomført.

Med hilsen

Ingvild Aleksandersen (e.f)
divisjonsdirektør

Anders Henriksen
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.